

Фото 8

Фото 9

Фото 10

надсилають на мистецькі конкурси та фестивалі різних рівнів, що заохочує учнів вдосконалювати свою майстерність.

Висновки. Ліплення на базі «Колегіуму мистецтва у Опішні» імені В. Кричевського відбувається в системі занять з 1-го по 11-й класи за авторськими програмами та з відповідним матеріально-технічним оснащенням і ґрунтується на найкращих традиціях підготовки майстрів гончарства в Опішні. Опішнянська кераміка має свої самобутні, характерні риси, якими відрізняється від

васильківської, подільської, косівської та виробів інших осередків гончарства в Україні.

Навчання ліплення в початковій школі має на меті зацікавити учнів керамічним мистецтвом, сприяти опануванню ними перших навичок і умінь створення виразних образів. Для цього особлива увагу звертається на сприймання предметів, виділення їх характерних ознак (форма, величина, будова – пропорційність частин, розміщення у просторі, колір, призначення тощо). Ознайомлення з матеріалом і його властивостями (м'якість, в'язкість, пластичність глини) дозволяє учням вправлятися у створенні виробів різними способами, набуваючи необхідного досвіду. Під керівництвом досвідчених фахівців-керамістів молодші школярі навчаються способам ліплення й одразу ж їх практикують під час виконання різноманітних цікавих завдань. Спроби дітей переростають у їхню творчість, коли вони отримують простір для втілення своєї фантазії та реалізації сміливих задумів.

Заняття ліпленням сприяє також розвитку дрібної мускулатури кисті рук, оскільки глина формується під натиском пальців, які відчувають і долають її опір. А отже, відчуття дотику розвивається до стану, коли пальці так відчувають форму предмета, як його бачить око, – ця здатність конче потрібна майбутньому скульпторові, гончареві. Така вправність позначається на результатах, які стимулюють учнів до подальшого удосконалення.

Подальшого вивчення потребують аспекти навчання учнів початкової школи розпису глиняних виробів, а також розробка методик опанування ними різноманітних технік ліплення й декорування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Краснова Н. М. Формування світовідображення в учнів 5–7-х класів спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю у процесі образотворчої діяльності : дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – «Теорія і методика виховання» / Н. М. Краснова, – Київ, 2015. – 300 с.
2. Програми з профільних предметів для спеціалізованих шкіл художнього профілю / упоряд. О. В. Корнілова, О. В. Гайдамака. – Харків, 2009.

3. Формування освітнього середовища профільної школи : колективна монографія / М. І. Піддячий, М. В. Васильківський, В. І. Доротюк, Н. Г. Левченко, В. І. Туташинський, О. В. Кохан, М. О. Асанов, В. В. Рогоза, М. С. Коляновська, В. П. Чудакова ; за ред. М. І. Піддячого. – Київ : Педагогічна думка, 2013. – 200 с.

REFERENCES:

1. Krasnova, N. M. (2015). *Formuvannia svitovidobrazhennia v uchniv 5-7- klasiv spetsializovanykh zahalnoosvitnykh shkil khudozhnogo profilu u protsesi obrazotvorchoi diialnosti* [Formation of world-outlook of students of 5-7 grades in in specialized secondary schools of the artistic profile during Fine Art activity]. (Doctoral dissertation, Kyiv).
2. Kornilova, O. V., & Haidamaka, O. V. (Eds.). (2009). *Prohramy z profilnykh predmetiv dlia spetsializovanykh shkil khudozhnogo profilu* [Programs of specialized subjects for the specialized art schools]. Kharkiv.
3. Piddiachyi, M. I. (Ed.). (2013). *Formuvannia osvitnoho seredovysysha profilnoi shkoly* [Formation of the educational environment of a specialized school]. Kyiv: Pedahohichna dumka.

Стаття надійшла до редакції 24.11.2016 р.

У статті актуалізується питання необхідності вивчення образу козака Мамає – героя українських народних картин – на уроках мистецтва в загальноосвітній школі, що сприятиме формуванню духовних цінностей і патріотизму вихованців. Автор подає завдання для учнів основної школи й методичні рекомендації вчителю образотворчого мистецтва з вивчення образу козака Мамає, які розкривають школярам основні характеристики народної картини, особливості народного малювання, а також допоможуть їм опанувати основні прийоми й навички створення цього образу у власній практиці.

Ключові слова: народна картина, козак Мамає, учні основної школи, уроки образотворчого мистецтва.

УДК 75.051-047.23 («Козак Мамай»)

Дігтяр Наталія Миколаївна

кандидат педагогічних наук, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, викладач кафедри образотворчого мистецтва та професійної майстерності Інституту культури і мистецтв ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава, Україна

ВИВЧЕННЯ НАРОДНОЇ КАРТИНИ «КОЗАК МАМАЙ» НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Одним із найважливіших напрямків навчання й виховання молодого покоління є звернення до кращих національних традицій, художнього досвіду нашого народу, адже роль образотворчого мистецтва в розвитку особистості надзвичайно велика. Унікальним мистецьким здобутком українського народу є постать козака Мамає – героя українських народних картин. Ґрунтовне вивчення цього образу, створення композицій, де головним персонажем виступає козак Мамай, сприятиме формуванню духовних цінностей, патріотизму, національної гідності, поваги та любові до своєї Батьківщини, готовності захищати права і свободи свого народу – саме це потрібно сьогодні, як ніколи, зважаючи на складні політичні та економічні умови в Україні.

Ідеї виховання патріотизму як складової національного виховання розробляли й утверджували класики вітчизняної педагогічної науки (Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, О. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, І. Стещенко, В. Сухомлинський, К. Ушинський

та ін.), які на різних етапах розвитку українського суспільства наголошували на необхідності формування громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудувати свою країну. Сучасні вчені (І. Бех, К. Чорна, Ж. Петрович, В. Кириченко та ін.), розробляючи теоретичні основи патріотичного виховання молоді, акцентують увагу на важливості практичної складової – опануванні вчителями-практиками сучасними методиками й технологіями виховання в учнів якостей громадянина-патріота.

Особливості української народної картини із зображенням козака Мамає як своєрідного вияву народної культури розглядали мистецтвознавці, етнографи та педагоги (Т. Бельская, П. Білецький, М. Бутнік-Сіверський, С. Бушак, І. Гончар, Т. Марченко-Пошивайло, О. Найден, Г. Островський, В. Откович, М. Парахін, Т. Саєнко, М. Селівачов, К. Скалацький, Ф. Уманцев Д. Щербаківський).

Про вивчення народних картин йдеться у програмах з образотворчого мистецтва для загальноосвітніх шкіл, а також спеціалізованих загальноосвіт-

ніх навчальних закладів із поглибленим вивченням предметів художнього циклу, зокрема: «Декоративно-ужиткове мистецтво. 1–12 класи» (укладачі Л. Бичкова, О. Кушніренко), «Історія образотворчого мистецтва. 1–11 класи» (укладач С. Ничкало), «Декоративно-ужиткове мистецтво. 5–7 класи» (укладач Н. Краснова), «Графіка. Живопис. Українське народне мистецтво» (укладач Л. Фесенко, Т. Рубля). Так, у програмі «Декоративно-ужиткове мистецтво. 1–12 класи» (укладачі Л. Бичкова, О. Кушніренко) у розділі «Напрями розвитку декоративно-ужиткового мистецтва» серед навчальних завдань, запропонованих учням 7-го класу, міститься народна картина на склі (історична довідка, творчість окремих майстрів, технологія створення). За програмою «Історія образотворчого мистецтва. 1–11 класи» (укладач С. Ничкало) з творчістю майстрів народної картини учні знайомляться тільки в 11-му класі.

У різних регіонах України створюються регіональні авторські програми з вивчення народної картини (образу козака Мамає зокрема), за якими працюють творчі педагоги. Так, під керівництвом відомого художника-педагога В. Парахіна діє студія народного малювання в с. Журавлинках на Волині, що стала регіональним навчальним центром із вивчення народного малярства, відомим на всю країну. В. Парахін формує художній досвід учнів народними прийомами та методами малювання, допомагає учням початкової та основної школи вивчати прийоми народного малярства, використовуючи шкільну дошку як найбільш доступний, економічний, результативний спосіб оволодіння художніми знаннями та вміннями: «використання під час рисування всієї довжини руки дає можливість швидко відчутти приємність та красу творення живої невимушеної і не надуманої лінії, виявити індивідуальні естетичні задатки особистості» [4, с. 12].

У підручниках з образотворчого мистецтва для загальноосвітніх навчальних закладів автори пропонують репродукції: народної картини «Козак Мамай» (Образотворче мистецтво: підручник для 5 кл. (укладачі О. В. Калініченко,

Л. М. Масол; розділ «Ілюстрації до зоряного літопису»), панно «Козак Мамай» (Образотворче мистецтво: підручник для 7 кл. (укладачі С. І. Федун, О. В. Чорний; розділ «Мистецтво у нашому житті»), народної картини «Козак Мамай» (Образотворче мистецтво: підручник для 6 кл. (укладачі О. В. Калініченко, Л. М. Масол; розділ «Портрет») та інші. Проте, вважаємо, цього недостатньо для вивчення одного з найулюбленіших образів народного мистецтва України.

Отже, недостатня практична розробленість даної проблеми зумовили вибір **теми нашої статті** «Вивчення народної картини «Козак Мамай» з учнями основної школи на уроках образотворчого мистецтва».

Мистецький феномен народної картини, на думку мистецтвознавців (О. Найден, М. Селівачов, К. Скалацький), полягає у специфічному образно-семантичному та художньому баченні народними митцями явищ навколишньої дійсності. У народних картинах митці без професійної освіти відтворювали сюжети, теми, що безпосередньо пов'язані з життям, традиційною культурою та історією українського народу [1], тим вони й близькі нам і, хоч створені давно, не втратили своєї актуальності й цікаві сучасникам.

Одним із найголовніших образів української народної картини є образ козака Мамає, воїна, охоронця. Козак – герой, захисник нашої країни і водночас – виконавець народних дум і пісень, втілювач матеріальної та духовної культури українського народу. На народних картинах можна побачити одноосібне зображення козака на темному тлі чи постать козака, що сидить на землі або на коні на фоні нескладного пейзажу (здебільшого це зображення дерева, до якого прив'язаний кінь) [2].

Картини, що зображують козака, за традицією називалися «Козак Мамай», «Козак-бандурист». Козак відпочиває після бою – сидить під розлогим деревом – дубом (символом сили, могутності). Обабіч козака Мамає стоїть кінь, прив'язаний до дерева чи до козацького списа, встромленого в землю. Козак Мамай грає на бандурі або кобзі та замріяно наспівує пісню. Біля його ніг лежать пістолі, порохівниця, шабля.

На деяких народних картинах козак сидить на коні та грає на бандурі. Більшість народних картин з таким сюжетом не мають авторства. Проте на Полтавщині, завдяки науковим пошукам дослідника К. Скалацького, відомі імена художників із сіл Остап'є та Запсілля – Ф. Стівбуненка та П. Захаренка – авторів народних картин [5, с. 25].

У своїй праці, присвяченій дослідженню твору «Козак Мамай», мистецтвознавець Т. Марченко-Пошивайло стверджує, що центральний образ козака у традиційній народній картині «Козак Мамай», «Козак-бандурист» уособлює та ідеалізує все козацтво, ілюструє уявлення про народного героя, виразника народних уподобань та прагнень, захисника своєї держави, ідеальний портрет лицаря, яким він склався в народній уяві [3, с. 12]. Саме тому вивчення народних картин із зображенням козака-воїна, захисника сприяє вихованню в учнів патріотизму, національної гідності, поваги та любові до Батьківщини, готовності захищати свої права та свободу, пропагує народні чесноти, кращі риси національного характеру українців, формує стійке ціннісне ставлення до мистецтва загалом та творів народної картини зокрема. Мінімальні засоби вираження художньої ідеї в народних картинах сприяють розвитку вміння виявляти основне, найбільш характерне, точно і влучно передавати, характеризувати предмети, лаконічно мислити, інтерпретувати.

За твердженнями дослідників дитячої творчості в галузі декоративного, народного малярства (В. Колокольников, Ю. Максимов, Т. Шпікалова, В. Паракін), етап навчання в основній школі є найбільш сприятливим для опанування навичками декоративного малювання, народного малярства. Загальновідомо, що учню основної школи ще важко передавати простір, єдність пластичної форми, як цього вимагає академічне мистецтво, однак він намагається передати на площині об'єм і глибину. Освоєння народного малярства в цьому віці розвиває здатність до більш складної ритмічної організації простору порівняно з малюнками учнів початкової школи. На відміну від молодших школярів, 5–7-класники не розфарбо-

вують і не оздоблюють роботи, а намагаються передати правдоподібність зображення в кольорі. Окрім цього, учням основної школи подобається копіювати малюнки дорослих – зміст малюнків, виконаних без керівництва учителя, – це копії з картин, ілюстрацій художніх творів, а також різні варіації на теми оригіналів. Зазначимо й таке: підлітків приваблюють воїни, герої, визначні особистості, хлопцям цікаво зображувати зброю, військове спорядження, батальні сцени. Отже, вивчення образу козака Мамає відповідає потребам та інтересам учнів цього віку й сприяє формуванню їх ціннісних орієнтацій.

Системний та цілісний підхід до навчально-виховного процесу у школі передбачає використання **комплексу різноманітних форм та методів**, які сприяють ефективному формуванню художнього досвіду учнів основної школи в процесі вивчення образу козака Мамає (зустрічі з *майстрами народної творчості*, авторами народних картин; відвідування виставок народного мистецтва, де представлені твори з сюжетом «Козак Мамай»; з *істориками*, знавцями Козацької доби в історії нашої країни; відвідування *краєзнавчих музеїв*; дослідження *артефактів* того часу; читання *літературних джерел* – народних дум, легенд, оповідань, розповідей про життя козаків тощо).

Однак основною і найбільш дієвою формою керівництва процесом формування художнього досвіду учнів основної школи є *урок образотворчого мистецтва*. На основі методики вченої С. Коновець нами запропоновані такі **типи уроків**, на яких доцільно вивчати з учнями основної школи образ козака Мамає:

1. *Уроки ознайомлення з народною картиною «Козак-Мамай»* та її образами спрямовані передусім на задоволення пізнавальних інтересів та формування в учнів основної школи уявлень про місце і значення даного виду мистецтва в житті людини й суспільства, його вплив на розвиток культури особистості. Акцент слід робити на основних засобах народних картин, особливостях композиції та колірного вирішення, художнього почерку майстрів народної картини.

(Продовження на с. 35)

На таких уроках бажано використувати розповідь, художню розповідь, показ зразків-оригіналів українських народних картин із зображенням козака Мамаю, перегляд фотографій старовинних народних картин, альбомів із декоративно-ужиткового мистецтва, слайдів, порівняння народних картин із творами професійних художників, поєднання сприймання картин із поетичним словом, музикою, піснею.

2. *Уроки оволодіння практичними навичками створення народних картин* передбачають навчання учнів основних традиційних прийомів та технік народного малювання. Виконання робіт учнями має характер навчальних вправ. На таких уроках доцільно поєднувати вступну бесіду, розповідь-пояснення, пояснення, розповідь-доповнення, коментар, демонстрування засобів наочності, показ спільних образотворчих дій учителя та учня, навчальні вправи, інструктаж, дидактичні ігри, актуалізація знань учнів, індивідуальний та колективний метод виконання завдань (на класній дошці), спільне обговорення виконаних вправ з народного малювання.

3. *Уроки вивчення творчості майстрів української народної картини.* Основною метою цих уроків є ознайомлення учнів основної школи з творчістю відомих народних майстрів, що створюють образи козаків-Мамаїв; безпосереднє спілкування з майстрами в осередках народних промислів; вивчення особливостей художнього почерку майстрів народної картини. Вчителю образотворчого мистецтва слід застосувати такі методи та методичні прийоми: художня розповідь, коментар, демонстрація різних видів наочності, акцентування уваги учнів на іменах і назвах творів, спілкування з майстрами народної творчості та виконання робіт під безпосереднім їхнім керівництвом, актуалізація набутих знань.

4. *Уроки створення копій народних картин та самостійних художніх творів «Козак-Мамай»* покликані актуалізувати набуті знання, уміння та навички в процесі художньо-декоративної діяльності такими методами й методичними прийомами: розповідь, художня розповідь, бесіда, актуалізація опорних знань, використання літературних та

музичних фрагментів, «занурення» в образ козака Мамаю («перевтілення»); написання казок про пригоди козаків, оповідань, текстів для екскурсій; обговорення самостійно створених творчих робіт, порівняння з творчими роботами майстрів.

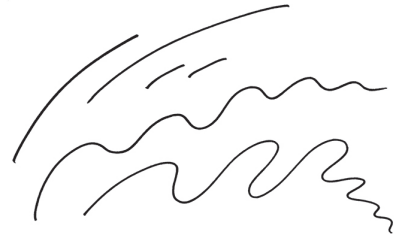
Позитивно впливатиме на розвиток сприймання, мислення, емоційно-почуттєвої сфери учнів інтегровані завдання (у контексті народної картини «Козак Мамай»), введення у зміст уроків образотворчого мистецтва елементів гри, змагання, диспуту, конкурсу).

Народне малювання, на відміну від академічного, дозволяє вільне трактування форми предметів, образів, що зображуються. Лінія в народному малюванні – легка і невимушена, малюнок, зображення створюється, майже не відриваючи руку від аркуша паперу. На основі методики оволодіння прийомами народного малювання (за В. Паракіним) нами розроблено низку вправ опанування грамотою народного письма у вивченні учнями народної картини «Козак Мамай».

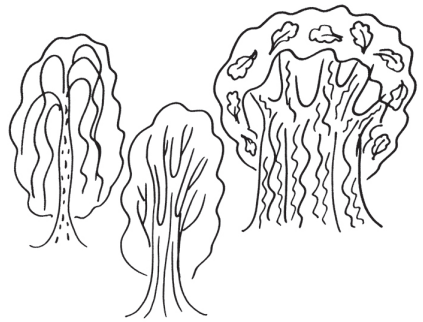
На нашу думку, в межах чинної програми з образотворчого мистецтва в 5-му класі в розділі «Живопис» можливе детальніше вивчення народної картини «Козак Мамай» як різновиду народного живопису. У 6-му класі в розділі «Анімалістичний жанр. Пейзаж» доцільне вивчення народних способів малювання (більш доступних та зрозумілих учням основної школи) фігури коня – бойового побратима козака, пейзажів, краєвидів народної картини. У 7-му класі в розділі «Портрет» поряд із професійним, академічним вивченням зображення людського обличчя пропонуємо ознайомити учнів із народними способами зображення голови людини.

Завдання № 1. Малювання ліній: оволодіти прийомами малювання ліній в народних картинах. Інструментарій: папір, простий олівець, кулькова ручка, маркер.

Спочатку навчимося малювати невимушені, легкі лінії – основний засіб зображення в народних картинах. Проводимо олівцем прямі лінії – довгі та короткі, потім – хвилясті. Вони повинні бути вільними та стрімкими. Цю вправу

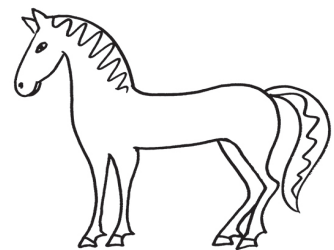
Мал. 1

Мал. 2

Мал. 3

Мал. 4

можна повторити, використовуючи інші інструменти – кулькову ручку, маркер (мал. 1).

Завдання № 2. Малювання дерев у народних картинах: навчитися малювати пейзаж, використовуючи прийоми народного малювання. Інструментарій: папір, простий олівець.

Легкими рухами проводимо дві вертикальні лінії із загнутими кінцями до низу з обох боків – це контури стовбура дерева. Хвилястими лініями намічаємо основну масу крони дерева – овалоподібно. В середині крони можна промалювати короткими лініями – гілки дерева, хвилеподібними лініями – листя і квіти на дереві. Намагаємося привчати учнів не виправляти, не витирати, не перемальовувати, а одразу проводити впевнено ритмічні, плавні лінії – так малювали майстри народної творчості (мал. 2).

Завдання № 3. Малювання фігури козака-Мамая: навчитися малювати фігуру козака, використовуючи прийоми народного малювання. Інструментарій: папір, простий олівець, кольорові олівці.

Більш складним є малювання фігури козака, що сидить. Малюємо так: спочатку наносимо овал – обличчя козака. Далі вниз – по обидва боки від овалу промалюємо двома плавними лініями шию, плечі, рукави сорочки, не відриваючи руку від паперу. Опісля малюємо схрещені ноги козака, чоботи. Легкими, невимушеними рухами промалюємо руки, що тримають музичний інструмент – бандуру чи кобзу, риси обличчя, вуса, деталі одягу та тло роботи. Далі твір виконують в кольорі – кольоровими олівцями (мал. 3).

Завдання № 4. Контурне малювання фігури коня: навчитися малювати фігуру коня, використовуючи прийоми народного малювання. Інструментарій: папір, простий олівець, кольорові олівці.

Малювання коня в народному мистецтві має свої особливості. Майстри народної творчості не намагалися точно передати анатомічні особливості фігури тварини, а створювали певний образ на склі. На думку В. Парахіна, найбільш логічно для зручності освоєння завдання починати із визначальної лобової лінії голови коня, далі малюють вуха і гриву тварини з незначним сходженням лінії на спині вгору, не відриваючи руки від паперу. Далі вималюємо хвіст коня. Знову вертаємося до голови: малюємо нижню частину голови, шию і тулуб плавною лінією, з'єднуючи її з лінією хвоста; потім малюємо передні та задні ноги коня; в останню чергу позначаємо очі, ніздрі;

легкими хвилястими лініями промалюємо гриву та хвіст. Народний прийом малювання, – не відриваючи руки від паперу, – змушує учнів думати, бачити на папері ще не намальований образ, економити свій час (мал. 4).

Завдання № 5. Створення сюжету «Козак Мамай»: навчитися малювати фігуру коня, використовуючи прийоми народного малювання. Інструментарій: папір, простий олівець, кольорові олівці.

На невеликому пагорбі малюємо фігуру козака Мамая, використовуючи прийоми народного малювання. Біля ніг козака зображуємо пістоль, шаблю, порохівницю. За козаком зображуємо широке дерево – дуб. На дереві промалюємо гілочки, листя, жолуді. Біля дерева зображуємо прив'язаного коня. Промалюємо сідло, збрую коня (мал. 5).

О. Вишневський, М. Стельмахович стверджували, що справжнє виховання здійснюється на творах національного мистецтва, батьківською мовою, у рідному середовищі, відповідає ментальності дитини в поєднанні етнічних та загальнолюдських духовних цінностей. Художник-педагог В. Парахін підтверджує цю думку й наголошує, що учні охоче та результативно сприйма-

ють традиційні народні мистецькі засоби, прийоми, які незамінні завдяки своїй природності, простоті, загальній доступності й ефективності, педагогічній досконалості. У разі введення їх у шкільний курс та належного викладання будуть і результати, що позитивно позначатся на становленні особистості. Тому, без сумніву, педагогічний потенціал народної картини у виховному спрямуванні молоді надзвичайно великий.

Висновки. Виховання патріотизму, що має бути стрижнем усієї навчально-виховної роботи в основній школі, потребує нових підходів, оновлення засобів виховання, що в подальшому допоможуть сформувати особистість, здатну самовіддано любити Батьківщину, пов'язувати власну долю з долею своєї країни. Переймаючись інтересами, потребами, ідеалами свого народу, особистість стає зрілою, громадянсько-свідомою, справжнім патріотом, творцем власної долі та долі Батьківщини. У зв'язку з цим, вивчення образів, символів народних картин, що зображають козака Мамая, прийомів, способів його створення сприяє національній самоідентифікації особистості, несе величезний патріотично-вихов-

Мал. 5

ний потенціал, виховує відданість своєму народу, почуття гордості за свою державу.

Подальшого дослідження потребує проблема вивчення інших сюжетів народних картин, які фахівці з народного мистецтва відносять до класичних, канонічних, як-от «Козак і дівчина біля криниці», «Краєвид села».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кара-Васильєва Т. Станкове малювання / Т. Кара-Васильєва // Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. – Т. 4. / [голов. ред. Г.Скрипник] ; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – Київ, 2011. – С. 289–191.
2. Найден О. С. Українська народна картина. Фольклорний та етноісторичний аспекти походження і функцій образів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра мистецтвозн. наук : спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / О. С. Найден. – Київ, 1997. – 370 с.
3. Марченко Т. М. Козаки-Мамай / Т. М. Марченко. – Київ ; Опішне, 1991. – 80 с.
4. Парахін В. Г. Лінія в традиційному народному мистецтві / В. Г. Парахін. – Луцьк : Терен, 2006. – 66 с.
5. Скалацький К. Пошуки. Знахідки. Відкриття / К. Г. Скалацький. – Київ : Родовід, 2001. – 178 с. : іл. – (Серія : Українське наївне малярство).

REFERENCES

1. Kara-Vasyliieva, T. (2011). *Stankove maliuvannia* [Machine painting]. In H. Skrypnyk (Ed.), *Istoriia dekoratyvnoho mystetstva Ukrainy: Vol 4* (pp. 289–191). Kyiv: NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Rylskoho.
2. Naiden, O.S. (1997). *Ukrainska narodna kartyna. Folklornyi ta etnoistorychnyi aspekty pokhodzhennia i funktsii obraziv* [A Ukrainian folk painting. Folklore and ethno-historical aspects of the origin and function of images] (Dissertation Abstract, Kyiv).
3. Marchenko, T. M. (1991). *Kozaky-Mamai* [Cossacks-Mamai]. Kyiv: Opishne.
4. Parakhin, V. H. (2006). *Liniia v tradytsiinomu narodnomu mystetstvi* [A line in a traditional folk art]. Lutsk: Teren,
5. Skalatskyi, K. (2001). *Poshuky. Znakhidky. Vidkryttia* [Research. Findings. Discoveries]. Kyiv: Rodovid.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2017 р.

УДК 37:75(477)(Т.Шевченко)

Пшінка Наталя Миколаївна,

асистент кафедри рисунка й живопису Київського національного університету технологій та дизайну, м. Київ, Україна

ОБРАЗОТВОРЧІСТЬ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Аналізується роль і місце образотворчої спадщини Тараса Шевченка в програмах з мистецьких дисциплін для загальноосвітньої школи. Наголошено на необхідності її ширшого представлення в освітньому просторі України. Особливо перспективною для дослідників і педагогів автор вважає проблематику синтезу мистецтв, внутрішньогалузевої інтеграції та міжпредметних зв'язків на основі комплексного вивчення творів Шевченка-поета і Шевченка-художника, адже таке поєднання рівновеликих за масштабом талантів в одній геніальній особистості є рідкісним феноменом в українській і світовій культурі. Автор надає конкретні пропозиції та інтерактивні методи, засновані на сучасних інформаційних технологіях, які спонукатимуть і вчителів, і учнів до самостійних пошуків і відкриттів у царині шевченкознавства. Тема статті є актуальною також для вищих навчальних закладів педагогічного та мистецького профілів.

Ключові слова: образотворчість Тараса Шевченка, загальноосвітня школа, синтез мистецтв, міжпредметні зв'язки.

Я йшов до Шевченка дуже довго – починаючи з дитячих років. І кожен раз йшов, як до невідомого. Шевченків аристократизм, .. його геній жив духовними проблемами, не залежними від обставин часу.

Євген Сверстюк

Багатогранна творча спадщина поета і художника Тараса Шевченка – неоціненний скарб національної і світової культури, над якою не владний час. Кожне покоління, кожна людина осягає цей скарб по-новому, відкриває для себе щось надважливе, сокровенне. Допомогти дитині здійснити таке відкриття, сприйняти Шевченка за свого сучасника, порадника і героя («мій Шевченко»), покликана насамперед школа.

Більшість праць дослідників і методистів присвячені вивченню літературної спадщини та життєпису Кобзаря на уроках української літератури, де принагідно згадується і його малярство.

Актуалізуються пошуки методики ознайомлення дітей з образотворчістю Шевченка і на уроках мистецьких дисциплін у загальноосвітній школі. У підручниках Л. М. Масол [6, 7] і О. В. Гайдамаки [1] в доступній дитячому сприйняттю формі здійснено